

Christianizace Slovanů před cyrilometodějskou misí

Již před slavnou misí sv. Cyrila a Metoděje existovaly snahy o christianizaci Slovanů. Sv. Jan Zlatoústý kolem roku 400 povolil neariánským Gótům na Krymu, kteří žili v převážně slovanském prostředí, sloužit sv. liturgii v góštině a dokonce vypravil misii k Vizigótům, kteří sídlili severně od Dunaje. Tito misionáři zřejmě přišli k markomanské královně Fritigil, jež byla rodem Vizigótka. Markomanská říše se rozkládala na území Moravy a zasahovala i do Čech a na Slovensko, tak se tedy na naše území dostala liturgie sv. Jana Zlatoústého ještě za jeho pozemského života.

Markomani jsou všeobecně vnímáni jako germánský kmen. Pravděpodobnější je však skutečnost, že domácí obyvatelstvo bylo slovanské a germánského původu byla nanejvýš vládnoucí vojenská šlechta. Pokud se týká samotných Markomanských vládců, je velice zajímavé, že jejich historicky dochovaná jména snad ani jinou než slovanskou etymologii neumožňují. Marobud se zdá být koruptelou od Mirobud, Katvalda od Chotivlad a Ballomar od Valomír, apod. Z období markomanských válek se dochoval na trenčínské skále římský nápis, který uvádí tehdejší místní název v latinském přepisu *Lau-garicio*. Pro toto toponymum navrhuji celkem uspokojivou slovanskou etymologii: **Λαροϋκίε** tedy *Luhoríci*. (Pro zápis užívám snadno čitelnou cyrilici, což je ovšem anachronismus. Písmena **ϣ** a **ϣ** je nutno číst v dnešní velkoruské výslovnosti a písmena **ⱱ** příp. **Ⱳ** je nutno číst jako nosovky.) Toponomastika a etymologie tedy nasvědčuje, že jazyk užívaný v Markomanském království byl slovanský.

O Fritigil píše již její současník notář sv. Ambrože Paulinus Diaconus. V díle *Vita Sancti Ambrosii* se zmiňuje o obsáhlém listu na způsob katechismu, který pro ni tento první apoštol našich zemí sestavil. Svatý Otec Inocenc XI. v předmluvě k edici *Římsko-ilyrského breviáře* z roku 1688 uvádí, že již za časů sv. Jeronýma bylo přeloženo sv. Písmo do slovanského jazyka. Jako velmi pravděpodobné se pak jeví, že velice obsáhlý list sv. Jeronýma (106) z roku 403 začínající slovy "*Dilectissimis fratribus Sunniæ et Fretelæ*", ve kterém se řeší rozdíly různých redakcí žaltáře, je adresován markomanskému biskupovi a královně Fritigil. Sunnia je totiž zapsán na prvním místě

seznamu nitranských biskupů uvedeném v dokumentu z poloviny 18. století uloženém v papežském archívu. Z listu sv. Jeronýma však nevyplývá, že by pracovali na gótském překladu sv. Písma, vždyť ten již existoval od ariána Wulfily a byl schválen pro katolické Góty sv. Janem Zlatoústým.

V Markomanském království nepochybně bylo i slovanské obyvatelstvo, pro které bylo třeba pořídit slovanský překlad. V tomto kontextu pak není vůbec vyloučeno, že autorem první slovanské abecedy, jakési protohlaholice, byl Sunniův a Fritigilin konzultor a geniální filolog sv. Jeroným. Jeho autorství se traduje mezi dalmatskými hlaholáši. Starobylost hlaholice potvrzují mj. protobulharské, snad ariánské nápisy již ze 7. století psané písmem dosti podobným hlaholici. Na bystrou mysl sv. Jeronýma pak ukazuje skutečnost, že jména jednotlivých liter hlaholice, ovšem i pozdější cyrilice, v abecedním pořadí vytvářejí jednoduchou modlitbu. O zápisu v cyrilici platí totéž, co bylo uvedeno výše.

а в в г д е ж з з и ѿ ѿ к л м н о п р с т Ѹ ф х ѡ ц ч ш щ ѣ ѣ ѵ ѡ ѧ Ѩ ѩ Ѫ ѫ Ѭ ѭ Ѯ ѯ Ѱ

Ѡзъ, бѸки, вѣди,
глаголи, добро, есть,
живѣте, сѣло, земля,
и, ѿже, хѣрви,
како, люди, мыслѣте,
нашъ, онъ, покой,
рци, слово, твердо,
Ѹкъ, фертъ, ха, ѡт, ци,
ча, ша, ца, еръ, ерѣкъ, ѡтъ, ю,
есъ, Ѹсъ, есъ, юсъ, фита, вжица.

Ѡзъ БѸки вѣди,
Глаголидобро есть.
Живѣте сѣло земля.
И иже хѣрви,
како люди, мыслѣте.
Нашъ Онъ Покой.
Рци слово твердо,
Ѹкъ вертѣха Ѡтци.
Чаша, ца ѿерее рѣкѡтъ ю
есѸсе, сию свита Ѹ жица.

Český překlad by zněl asi následovně: *Já znám Písmo, je [to] Evangelium. Žijte po celé zemi. A jako cherubové, i když [jste] lidé, myslíte. On [je] náš Pokoj. Řekl pevné slovo, zrak obrátil k Otci. Kalich, [nad] kterým kněží říkají, co Ježíš [říkal], je světlo života.*

Konečně Kristián v legendě *Život a umučení svatého Václava* napsané koncem 10. století tedy správně uvádí: „*Morava, země slovan-ská, přijala víru Kristovu, jak podle staré zvěsti věříme a víme, za dávných dob, za časů prý Augustina, učitele velebného.*“

Ze *Života sv. Theodosia Cenobiarchy*, rodáka z Kappadokie, se dozvídáme, že zemřel roku 529 ve věku 105 let v Betlémě, tedy na místě, odkud korespondoval sv. Jeroným se Sunniou a Fritigil. Sv. Theodosius zde založil klášter, ve kterém se vždy sloužily souběžně tři liturgie katechumenů ve třech kaplích a každá byla slavena v jiném jazyce. Znameníť liturg, oratoriánský profesor Pierre Le Brun, ve čtvrtém díle své monumentální práce *Explication litterale, historique et dogmatique des prieres et des ceremonies de la Messe* z roku 1716 uvádí, že se jednalo o jazyk řecký, arménský a slovanský psaný písmem užívaným na sever od Dunaje. Potom byla v řecké kapli společně slavena liturgie věřících.

O christianizaci Slovanů usilovali i západní latinští misionáři. Nejvíce odporovali polabští Slované. Když za vlády císaře Ludvíka Němce (855 – 875) mezi nimi mniši z Korveje zahájili misijní poutě, nepochybně je učili i slovanské znění Otčenáše. Jednalo se o překlad z latiny o několik let starší než cyrilometodějský. Jeho znění se nedochovalo, nicméně pokusil jsem se jej rekonstruovat na základě pozdních (přelom 17. a 18. století) zápisů Otčenáše ve drevanštině, zakonzervovaného a izolovaného dnes však vymřelého jazyka polabských Slovanů. I zde platí výše uvedená poznámka k zápisu v cyrilici. Jaké písmo korvejských misionářů používali, nevíme.

АѲІА НАШЪ ТЪ КСИ ВЪ НѢВѢСИ
СЪАТОК БЖДИ ІИМАА ТЪОК
ПРІДИ КЪНАДЪТВИК ТЪОК
ИМАТЬ СА ЧИНИТИ БОІА ТЪОІА КАК ВЪ НѢВѢСИ И НА ЗѢМЛѢ
СКЫБЖ НАШЖ ВЪСЕДЪНѢСНЖ ДАИ НАМЪ ДЪНЬСЬ
И УТДАИ НАМЪ ГРѢХѢ НАШѢ
КАК И МЫ УТДАКМѢ ГРѢШЪНАРѢМЪ НАШѢМЪ
И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ ІСКОУШЕНИК
ПАКЫ ІЗБАВИ НАСЪ УТЪ ХОУДАГУ
ПРОТО ТЪОК КСТЪ КЪНАДЪТВИК И МОЦЬ И ЧЬСТЬ
БРЪХЪНИИ БОЖЕ НѢКЪГДА ВЪ НѢКЪГДА СИИ АМИН

Jan Klobušický